

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНИХ ЗВО

Скрипник Н. С.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

***Анотація.** Використання тренінгових технологій у процесі вивчення іноземної мови у технічних закладах освіти набуває все більшого поширення. У статті подано характеристики основних видів тренінгів, які можна використовувати у викладанні іноземної мови. З'ясовано, що підбір та використання тих чи інших тренінгових технологій значною мірою залежить від майбутньої професійної галузі студентів. Наведено схему побудови тренінгу та охарактеризовані основні методи, що використовуються у тренінгових технологіях.*

***Ключові слова:** тренінг, тренінгові технології, вивчення іноземної мови, заклад вищої освіти.*

Вступ

Реформування вітчизняної системи освіти, її спрямованість на світовий освітній рівень зумовили перегляд змісту та технологій навчання іноземним мовам в освітніх закладах України. На перший план виходять технології активного та інтерактивного навчання, набувають актуальності форми й методи активізації та інтенсифікації навчання. Крім того, завданням вищої освіти є формування соціально розвиненої особистості, здатної до самореалізації та активної взаємодії з іншими. Вирішенню цього завдання сприяє використання тренінгових технологій у процесі вивчення іноземної мови у технічних закладах вищої освіти.

Аналіз публікацій

Використання тренінгу як методу активного навчання було започатковано в психології та психотерапії у першій половині ХХ століття. З часом тренінгові технології почали використовувати в педагогіці. На сьогодні вчені досліджують використання тренінгових технологій у соціально-педагогічній роботі (О. Безпалько, І. Кулик, Л. Плеш), у навчанні дорослих і корпоративному навчанні (Л. Лук'янова, О. Пучина, О. Сидоренко, В. Щербина). Крім цього, особливу увагу різним видам тренінгів приділяють науковці-викладачі мовних дисциплін, зокрема української мови (О. Долгопол) та іноземної (М. Беляніна, А. Зільберман, Є. Капінова, Е. Коен, І. Шульга та інші). Необхідно зазначити певне розмежування в дослідженнях щодо застосування тренінгових технологій у вивченні іноземної мови студентами I (бакалаврського) та II (магістерського) рівнів вищої освіти лінгвістичних (Б. Наймушин, О. Щепеткова) та

нелінгвістичних напрямів (Н. Беленкова, М. Степанова, М. Черновол та інші).

Мета і постановка завдання

Метою роботи є аналіз досвіду використання тренінгових технологій у вивченні іноземної мови в закладах вищої освіти різних напрямів та характеристика основних видів тренінгових технологій, які доцільно використовувати в технічних ЗВО.

Класифікація тренінгів

Термін «тренінг» походить від англійського слова «training» – тобто навчання, підготовка, виховання, тренування, дресирування [1]. В українській мові термін вживається як калька з англійської та має два значення: широкому розумінні передається як навчання, підготовка, в вузькому – тренування, тренінг.

Поняття тренінг визначається як:

– систематичне тренування або вдосконалення певних навичок і поведінки учасників тренінгу;

– сукупність психотерапевтичних, психокорекційних та навчальних методів, спрямованих на розвиток навичок самопізнання і саморегуляції, спілкування і міжособистісну взаємодію, комунікативних і професійних умінь;

– один з активних методів навчання або соціально-психологічного впливу;

– форма спеціально організованого спілкування людей, в якому здійснюється психологічний вплив на особистість, заснований на активних методах групової роботи [2–4].

Також тренінг розглядають з точки зору різних парадигм:

– своєрідна форма дресування, що за допомогою позитивного підкріплення формує необхідні патерни поведінки, а за допомогою негативного «позбавляє» небажаних;

– тренування, під час якого відбувається формування та відпрацювання вмінь та навичок;

– форма активного навчання, метою якого є передача знань, розвиток умінь та навичок;

– метод створення умов для саморозкриття учасників і самостійного пошуку способів вирішення власних психологічних проблем [4; 5].

На сучасному етапі термін «тренінг» використовується для позначення широкого кола методик, які базуються на різноманітних теоретичних принципах. Єдиної загальноприйнятої класифікації цього поняття немає, проте існує безліч варіантів класифікацій тренінгів на різновиди. Джерелом систематизації вважається класифікація роботи фахівців з психологічними групами. Так, основною метою роботи з групами є психотерапія, навчання та збагачення особистості новим досвідом. Виділяють тренінги, спрямовані на розвиток навичок саморегуляції, комунікативні тренінги, тренінгові підходи, що стимулюють особистісний ріст, навчальні тренінги тощо. Ми погоджуємось із думкою Н. Лук'янчук, яка визначає тренінг як «активний метод тримання нової інформації, теоретичних знань людиною з практичною перевіркою запропонованих умінь та навичок у безпечному середовищі» [5].

Психолог В. Нікандров, проаналізувавши систематизацію активних методів психології з групової психологічної роботи, запропонував згрупувати тренінги за такими критеріями: провідною метою (кінцевим ефектом); конкретними задачами; типом об'єкта психологічного впливу; кількістю учасників-об'єктів впливу; кількістю ведучих (тренерів); тривалістю; типом керівництва; технічним забезпеченням; складом (контингентом) об'єкта впливу [6]. Наведемо цю класифікацію з короткими характеристиками тих видів тренінгів за перерахованими критеріями, що безпосередньо стосуються процесу вивчення іноземної мови.

За першим критерієм виділено дві групи тренінгів: психокорекційні та методичні. До психокорекційних належать чотири різновиди тренінгів: а) психотерапевтичний, б) особистісного розвитку, в) навчальний, г) організаційний. З погляду викладання іно-

земної мови нас цікавлять останні три різновиди. Тренінг особистісного розвитку – це вид тренінгу, спрямований на вдосконалення особистісних якостей і самосвідомості людини, що призведе до оптимізації поведінки та самореалізації. Навчальний тренінг – вид тренінгу, націлений на отримання особистістю нових знань, розвиток умінь і/або вироблення навичок у певних галузях соціальної активності людини. Організаційний тренінг – вид тренінгу, націлений на вдосконалення спільної діяльності колективу та отримання організаційного ефекту.

Психологічні та психокорекційні тренінги, на думку Н. Лук'янчук, трансформувалися за критерієм кінцевого впливу на особистість у такі види: психологічні та психотерапевтичні, методичні, педагогічні, соціально-психологічні та бізнес-тренінги [5]. Характеристика останніх трьох є для нас важливою. Отже, педагогічний тренінг визначається як застосування інтерактивних методів навчання в початковому процесі для надбання нових знань. Соціально-психологічний – це покращення міжособистісного спілкування, прояв творчих здібностей під час взаємодії, підвищення мотивації тощо. Бізнес-тренінг – це відпрацювання певних умінь та навичок, необхідних у професійній діяльності.

За типом об'єкта впливу тренінг може передбачати діяльність з особистістю, штучною експериментальною групою, природною (реальною) групою, організацією та роботою з навчально-тренувальною групою.

За кількістю учасників, тобто об'єктів впливу, існує три види тренінгів: ауто-тренінг, індивідуальний тренінг, груповий тренінг.

Залежно від кількості ведучих тренінги визначають як тренінги без ведучого, тренінги з одним ведучим (найпоширеніший) та тренінг з кількома ведучими.

Залежно від часу (тривалості) проведення тренінгу розрізняють такі види: короткостроковий (разовий), циклічний (багаторазовий), довготривалий та тривалий тренінги. У процесі вивчення іноземної мови у технічних ЗВО зазвичай використовують разовий (тренінг невеликої тривалості, що проводиться одноразово від початку до кінця) і багаторазовий (здійснюється за кілька сеансів з певними перервами) види тренінгу.

Тип керівництва у тренінгу розподіляється на загальностратегічний підхід (директивний/недирективний) та стиль керівництва

(авторитарний, демократичний, ліберальний).

Технічне забезпечення тренінгу може бути безапаратурне та апаратурне. Безапаратурний тренінг – заняття без спеціального інвентарю і технічних пристроїв. Апаратурний тренінг – заняття з використанням спеціальних засобів, обладнання і технічних пристроїв.

Останній критерій, запропонований В. Нікандровим, – це критерій за складом (контингентом) об'єкта впливу. У цій класифікації тренінги поділяються на сім підвидів: 1) однорідність складу (тренінг з гомогенною та гетерогенною групами); 2) вік (дитячі та дорослі); 3) стать (жіноча та чоловіча групи); 4) ступінь знайомства учасників (незнайомі, малознайомі, добре знайомі); 5) стан психічного здоров'я (здорові клієнти, клієнти, які мають психічні розлади у межах медичної норми, робота з хворими пацієнтами); 6) специфіка структури групи; 7) рід соціальної діяльності учасників.

Використання тренінгових технологій у вивченні іноземної мови

Під час навчання у закладах вищої освіти студенти найчастіше вивчають іноземну мову в межах таких дисциплін, як «Іноземна мова професійного спрямування», «Ділова іноземна мова», «Галузева іноземна мова», «Іноземна мова наукового спілкування». Проаналізувавши погляди сучасних науковців (О. Долгопол, Є. Капінова, Л. Петльована, І. Шульга та інші), можемо охарактеризувати тренінгові технології у процесі вивчення іноземної мови у технічних ЗВО як такі, що дозволяють створити умови для саморозкриття особистості студента з метою реалізації його комунікативних іншомовних компетентностей у змодельованих ситуаціях майбутньої професійної діяльності. Використання тренінгових технологій є доцільним та ефективним, бо вони відзначаються чіткою структурованістю подання матеріалу та відпрацюванням конкретних компетентностей, наступністю та системністю у підборі завдань (від простого до складного), наочністю, різноманітністю форм роботи (індивідуальні, парні, групові) тощо.

Тренінги на заняттях з іноземної мови проводяться з метою набуття та розширення комунікативних іншомовних компетентностей із залученням студентів до активного навчання для успішної майбутньої про-

фесійної комунікації. Варто зауважити, що на використання тренінгових технологій значною мірою впливають декілька чинників.

Першим з них є певна залежність тематики занять з іноземної мови і відповідного набору тренінгових технологій і завдань від року навчання студентів. Так, заняття з іноземної мови на молодших курсах, особливо на першому, мають функцію інтенсивного введення студентів в освітній простір вищої освіти, зокрема конкретного навчального закладу, їх адаптації, формування розуміння комунікативних завдань, розвитку навичок соціальної взаємодії і міжкультурного спілкування. Водночас заняття зі студентами-магістами більш спрямовані на покращення іншомовних компетентностей студентів у професійному та науковому спілкуванні. Варто також наголосити на специфіці курсу з іноземної мови, який деякі освітні заклади вводять на четвертому курсі навчання з метою підготовки своїх студентів до складання ЗНО з іноземної мови для вступу до II (магістрського) рівня вищої освіти.

Наступним чинником є професійна спрямованість занять з іноземної мови, адже програма курсу іноземної мови у технічному закладі вищої освіти тісно пов'язана з майбутньою спеціальністю студентів. Отже, підбір тренінгових технологій і завдань суттєво залежить від сфери майбутнього професійного спілкування студентів. Тому в науковій літературі досвід успішного використання тренінгових технологій у процесі вивчення іноземних мов конкретизується з урахуванням професійної специфіки студентів (тренінги «Презентація туристичного об'єкта» для майбутніх гідів, «Юридична консультація» для майбутніх юристів, «Опис технічного приладу» для інженерів, «Народна казка» для майбутніх вчителів молодших класів тощо).

Тренінгове заняття з іноземної мови зазвичай короткотривале, обмежене часом академічної пари. Деякі науковці [7] рекомендують інтегрувати тренінгові завдання в освітній процес, приділяючи їм 10–20 хвилин заняття. Але за потреби можна проводити багаторазові тренінги, коли викладач вважає за необхідне повторно відпрацювати складні питання курсу.

Тренінг належить до групових методів взаємодії, що автоматично надає цій технології інтерактивного характеру та водночас наділяє специфічними рисами [2]: дотриман-

ня певних принципів групової роботи; спрямованість на психологічну допомогу учасникам групи щодо саморозвитку, яка ініціюється не лише ведучим, а й власне учасниками; певна просторова організація; акцент на взаємостосунках між учасниками групи, що розвиваються й аналізуються в ситуації «тут і зараз»; застосування активних методів групової роботи; вербалізована рефлексія з приводу власних почуттів та того, що відбувається в групі; атмосфера розкритості та свободи спілкування між учасниками, клімат психологічної безпеки.

Тренінг як нова педагогічна технологія містить всі визначення цього поняття, тому що охоплює різноманітні методи та прийоми. Так, використовуються такі типи методів: ігрові (ділові, рольові ігри), кейси, групова дискусія, мозковий штурм, відеоаналіз тощо.

Кейс – проблемна ситуація, що вимагає відповіді й знаходження рішення. Вирішення проблеми може відбуватися як індивідуально, так і в складі групи. Основне завдання цього методу – навчитись аналізувати інформацію, виявляти основні проблеми та шляхи їх вирішення, формувати програму дій.

Ділова гра – імітація різних аспектів професійної діяльності, соціальної взаємодії. Рольова гра – це виконання учасниками певних ролей з метою вирішення або опрацювання певної ситуації.

Групова дискусія – спільне обговорення й аналіз проблемної ситуації, питання або завдання. Групова дискусія може бути структурованою (тобто керованою тренером за допомогою поставлених запитань) або неструктурованою (її перебіг залежить від учасників групового обговорення).

Мозковий штурм – один із найбільш ефективних методів стимулювання творчої активності, який дозволяє знайти рішення складних проблем шляхом використання спеціальних правил: спочатку учасникам пропонується висловлювати як можна більше варіантів та ідей, зокрема фантастичних, потім зі всіх висловлених ідей необхідно вибрати найбільш удалі, що можна використати на практиці.

Відеоаналіз – інструмент, що є демонстрацією відеороликів, підготовлених тренером (викладачем), або відеозаписів, в яких учасники тренінгу демонструють різні типи поведінки. Відеоаналіз дозволяє наочно розглянути переваги та недоліки різних типів комунікативної поведінки.

Добір матеріалу (текстів, зображень, відео тощо) і конкретних вправ до тренінгу здійснюється з урахуванням теми, мети і професійної спрямованості конкретного тренінгу.

Матеріал тренінгу компонується відповідно до класичної форми з трьох частин: зав'язка, кульмінація і розв'язка.

Кожен тренінг починається з «розігріву» або розминки. Це необхідне для того, щоб увага студента перейшла з подій зовнішнього світу на події усередині групи, оскільки створюється свій особливий світ, атмосфера, стосунки, клімат, динаміка і розвиток. На занятті з іноземної мови таким чином ми налаштовуємо студентів на іншомовне спілкування. Це може бути оголошення, розповідь новини або історії для подальшого моделювання певної ситуації іншомовного спілкування (наприклад, оголошення про приїзд іноземної делегації, участь у конференції, семінарі чи іншому заході, проведення співбесід тощо).

У другій частині визначається завдання тренінгу (теоретична частина) й опрацювання проблеми (практична частина). Наприклад, під час тренінгу «*Small Talk*» («мала розмова») студенти на початку спілкування дізнаються про пораду фахівців з галузі комунікацій, тобто перед обговоренням серйозних проблем («велика розмова») необхідно провести нетривалу розмову на нейтральні теми. Їм надається інформація щодо доцільних та небажаних тем для обговорення, інструкція до побудови подальшої розмови і приклади запитань (теоретична частина). Потім студенти відпрацьовують теорію на практиці, виконуючи різні завдання тренінгу після пояснень викладача щодо виконання.

Третя частина – рефлексивна, тобто обговорення перебігу тренінгу та підбиття підсумків. Це та частина, де відбувається самоаналіз, зіставлення власних досягнень з попередніми, закріплення орієнтації на успіх.

Висновки

Використання тренінгових технологій у процесі вивчення іноземної мови у технічних закладах освіти набуває все більшої популярності та поширення. Надано характеристики основних видів тренінгів, які можуть бути використані в викладанні іноземної мови. З'ясовано, що підбір та використання тренінгових технологій значною мірою залежить від майбутньої професійної галузі сту-

дентів та року навчання. Наведено схему побудови тренінгу та характеристику основних методів, що використовуються у тренінгових технологіях.

Перспективними напрямками подальших досліджень вважаємо питання використання тренінгових технологій у процесі вивчення іноземної мови студентами технічних спеціальностей в аудиторній та позааудиторній діяльності.

Література

1. Glosbe – багатомовний онлайн словник URL: <https://uk.glosbe.com/en/uk/training>
2. Пучина О. В. Тренінг: нові методи навчання дорослих. *Електрон. зб. наук. пр. Запоріж. обл. ін-ту післядиплом. пед. освіти*. Вип. 1 (7). URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Puchina.pdf.
3. Zilberman A. (2018) Training Vs. Rote Memorization In Learning English: What Are The Differences? Retrived from: <https://elearningindustry.com/rote-memorization-in-learning-english-vs-training>
4. Петльована Л. Л. Комунікативний тренінг як форма організації професійно-орієнтованого іншомовного навчання майбутніх фахівців у галузі економіки: *зб. наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна"*. 2012. № 6. С. 118–121.
5. Лук'ячук Н. Класифікація видів тренінгів. *Навчання і виховання обдарованої дитини*. 2013. Вип. 1. С. 272–279.
6. Никандров В. В. Антитренинг, или Контуры нравственных и теоретических основ психотренинга: учебное пособие. 2003. 176 с.
7. Степанова М. М., Беленкова Н. М. (2014). Технологии коммуникативного тренинга в обучении иностранному языку магистрантов нелингвистических направлений. *Вестник Костромского государственного университета. Сер. Педагогика. Психология. Социокинетика*. Вип. 20 (2). С.193–195.

References

1. Glosbe – multi-language on-line dictionary Retrived from: <https://uk.glosbe.com/en/uk/training>
2. Puchina O. V. Treninh: novi metody navchannia doroslykh. [Training: new methods of adults teaching]. *Elektron. zb. nauk. pr. Zaporiz. obl. in-tu pisladyplom. ped. osvity*. Vyp. 1 (7) Retrived from: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Puchina.pdf. [in Ukrainian].
3. Zilberman A. (2018) Training Vs. Rote Memorization In Learning English: What Are The Differences? Retrived from: <https://elearningindustry.com/rote-memorization-in-learning-english-vs-training> [in English].

4. Petlovana L. L. Komunikatyvnyi treninh yak forma orhanizatsii profesiino-orientovanoho inshomovnoho navchannia maibutnikh fakhivtsiv u haluzi ekonomiky.[Communicative training as a form of teaching future specialists in the sphere of economics]: *Zb. naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu "Ukraina"*. 2012. № 6. S. 118–121. [in Ukrainian].
5. Lukianchuk N. Klyasyfikatsiia vydiv treninhiv. [Classification of training types] *Navchannia i vykhovannia obdarovanoi dytyny*. 2013. Vyp. 1. S. 272–279. [in Ukrainian].
6. Nikandrov V. V. (2003) Antitreninga ili Kontury нравственных и теоретических основ психотренинга Ucheb Posobie [Antitraining, or Contours of the moral and theoretical foundations of psycho-training] 176 s. [in Russian].
7. Stepanova M. M., Belenkova N. M. (2014) Tekhnologii kommunikativnogo treninga v obuchenii inostrannomu iazyku magistrantov nelingvisticheskikh napravlenii [Technologies of communicative training in teaching foreign language to undergraduates of non-linguistic areas]. *Vestnik Kostromskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya Pedagogika. Psikhologiya. Sotsiokinetika*. Vip. 20 (2). S. 193–195. [in Russian]

Скрипник Наталія Станіславівна, к.п.н., доц. каф. іноземних мов, skrupnykns@gmail.com, тел. +38 067-709-63-99, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, вул. Ярослава Мудрого, 25, м. Харків, 61002, Україна.

Использование тренинговых технологий в процессе изучения иностранного языка в технических учреждениях высшего образования

Анотація. *Использование тренинговых технологий в процессе изучения иностранного языка в технических учебных заведениях получает все большее распространение. Предоставлены характеристики основных видов тренингов, которые могут быть применены в преподавании иностранного языка. Выяснено, что подбор и использование тех или иных тренинговых технологий в значительной степени зависит от будущей профессиональной сферы студентов. Приведена схема построения тренинга и характеристика основных методов, используемых в тренинговых технологиях.*

Ключевые слова: *тренинг, тренинговые технологии, изучение иностранного языка, учреждение высшего образования.*

Скрипник Наталья Станиславовна, к.п.н., доц. каф. иностранных языков, skrupnykns@gmail.com, тел. +38 067-709-63-99, Харьковский национальный автомобильно-дорожний университет, ул. Ярослава Мудрого, 25, г. Харьков, 61002, Украина, м. Харьков.

Using training technologies in the process of foreign language learning in non-linguistic institutions of higher education

Abstract. Problem. Reformation of the national education system has led to the revision of the content and technologies of teaching foreign languages in Ukrainian educational institutions. The technologies of active and interactive learning, forms and methods of activation and intensification of learning are becoming more relevant. In addition, higher education faces the task of forming a socially developed personality, capable of self-realization and active interaction with others. The use of training technologies in the process of foreign language learning in non-linguistic higher educational institutions can contribute to solving the problem. **Goal.** The goal is to analyze the experience of using training technologies in teaching foreign language in higher educational institutions in different areas and to characterize the main types of training technologies that are appropriate to use in non-linguistic ones. **Methodology.** The analytical and comparative methods of research on using training technologies in teaching foreign language were used. **Results.** The characteristics of the main training types that can be applied in teaching foreign language in institution of higher education are presented. The functional features of multi-

functional road panels of pavement are revealed and their scheme on the roadway is presented. The training construction scheme and characteristics of the main methods used in the training technologies are given. **Originality.** It has been found out that the experience of using training technologies in foreign language learning and teaching shows a big difference in specific forms and methods applied for institutions of different professional areas. Selection and use of certain training technologies largely depends on the future professional sphere of students and their year of study. **Practical value.** The use of the proposed classification and characteristics of training technologies will make easier for foreign language teachers to select and apply some appropriate forms and methods, depending on the year of study and future professional sphere of their students.

Key words: training, training technologies, foreign language learning, institution of higher education.

Skrypnyk Nataliia, associate professor, Cand. of Science, Department of Foreign Languages, skrypnykns@gmail.com, тел. +38 067-709-63-99, Kharkiv National Automobile and Highway University, 25, Yaroslava Mudrogo str., Kharkiv, 61002, Ukraine.
